

גיא פרל

האנושי המבקש להמלט

בני אדם אינם אלא בני אדם / טוביה ריבנר

פּרַפֶּר מְרַפֶּר וְעוֹכֵר עַל פָּנָי,
יִכְפַּעַם הָרְאוּשׁוֹנָה בִּיקוּם אֲנִי מִבְּחִין
כִּי לְפִרְפָּרִים לֹא תִנּוּעָה וְלֹא צָבַע,
כְּמֹהֶם כְּפִרְחִים שְׁאִין לָהֶם לֹא צָבַע וְלֹא נִיחּוּחַ.
הַצָּבַע הוּא כְּעַל הַצָּבַע עַל כִּנְפֵי הַפִּרְפָּר
הַכֹּחַ הַמְנִיעַ הוּא הַתְּנוּעָה בְּתִנּוּעַת הַפִּרְפָּר.
הַנִּיחּוּחַ הוּא הַנּוֹתֵן רִיחַ בְּרִיחַ הַפִּרְחַ.
הַפִּרְפָּר אֵינוֹ אֶלָּא פִּרְפָּר
וְהַפִּרְחַ פִּרְחַ.

בְּנֵי אָדָם אֵינָם אֶלָּא בְּנֵי אָדָם.
לֹא מְגַפִּים. לֹא פְּרָגוּל.
לֹא מְלָכִים. לֹא נְבִיחּוֹת.
מִה שֶׁעָשׂוּ לֹא הֵם עָשׂוּ.
הַמַּעֲשִׂים עָשׂוּ.
הַדְּחִיפוֹת הַחֲפוּ. הַצְּרִיחוֹת צִרְחוּ.
הַמַּכּוֹת הִכּוּ. הַלְעֵג לְעַג. הַמְקַלְחוֹת קָלְחוּ.
הָעֵשֶׂן לֹא הָיָה אֶלָּא עֵשֶׂן.
הָאֶפֶר – אֶפֶר.

לֹא כְּלוּם אֵינוֹ אֶלָּא לֹא כְּלוּם.
לֹא כְּלוּם נִחְנַק מֵרַב לֹא כְּלוּם.

את השיר 'בני אדם אינם אלא בני אדם' אני קורא כניסיון בריחה מן התופת. ניסיון שבדומה לשם הספר שבו הוא מופיע 'כמעט שיחה' - כמעט מצליח. הבית הראשון הוא הרחוק פילוסופי, ציטוט מתוך שיר מאת פרגנוז פטראה תחת ההטרונים אלברטו קאיררו. פטראה מבקש להוליך אותנו אל המהות הערומה מתכונותיה - אל הפרפר שמעבר לצבע, הפרח שמעבר לניחוח. בבית השני מתרחש מעבר חד, מבבל, מן הגן המבלבל אל זועמת מחנה הריכוז, אך ריבנר מנסה לשמר משהו מחסד הגן - תוך שימוש באותם הכלים הפילוסופיים שהציע פטראה, הוא מבקש לחתור אל המהות האנושית באמצעות הפרדתה מזהותה ומעשיה. ריבנר חותר אל הגרעין האנושי הטהור, אל האנושי המשותף לקלגס ולאסיר - אם יצליח, יימלט האנושי מן התופת המאיימת למחוק ממנו כל זכר, אצל התוקפן וקורבנו כאחד. ניסיון הימלטות המהות האנושית מן התופת כמעט מצליח. רק כמעט. הבית השלישי, בייחוד ביחס לראשון, קצר ומדויק כמהלומה. כנשימה גועעת. כמו אצל פר גינט המקלף בצל ונחשף לֹאִין - "שכבה על שכבה. אין קץ ואין סוף. מתי הגרעין יופיע סוף־סוף? עד לב הצל - ומה יתאר? רק קלפות קטנות יותר ויותר" - גם כאן, אין גרעין. לא נותרה מהות אנושית. קורה שהמהות אינה שורדת את התופת, והזוועה, כמו חוד שחור, בולעת את האור ואז קורסת אל עצמה. נותר לא כלום. נותר מחנק.

חיזיון נדיר

משורר שמגיע לגיל תשעים הוא חיזיון נדיר בכל מקום שהוא בעולם. משורר בן תשעים שעודנו בשיא כוחו הפיזי, אחרי שלושה עשורים שבהם כתב את מיטב שירתו הוא בגדר נס של ממש. אני אסיר תודה לעוזבי 'עתון 77' על שנאותו להקדיש ליצירתו של טוביה ריבנר מקום של כבוד בגיליון שרואה אור בסמיכות מועדים ליום הולדתו.

את יום ההולדת הגננו ביום ה' ה-30.1.2014 באולם היפה של בית הספר החקלאי ויצ"ו נהלל, שם הנחו המשוררים משה יצחקי וענת שרן-בלייס אירוע מרגש. משוררים חוקרים קראו משיריו של ריבנר, רמי הראל נתן סלוד ביצעו תשעה מלחוני הנהודים של מוני אמריליו לשירים אחרים משלו ואנשי העמק והעיר כאו לחלוק כבוד לחתן פרס ישראל לשירה. בסיום הערב עלה טוביה לבמה לקרוא כמה שירים שיקרים במיוחד ללב, מהיכרל שנכלל בספריו השונים ומן השירים הרבים החדשים שהוא ממשיך וכותב לאחר פרסום ספרו אחרונים 2011-2012, שראה אור בהוצאת 'קשב לשירה'.

ביום שישי ה-7.2.2014, התקיימה תגינה נוספת, רבת משתתפים וקהל, לכבוד טוביה ריבנר באולם "צוחתא" שבתל אביב בעריכתה של הציירת נילי שחד שציוריה שימשו השראה לאחדים משיריו.

אני שמח מאוד על כך שטוביה ריבנר זכה להכרה המאוחרת שלה היה ראוי כבר לפני שנים רבות. אין ספק שהוא אחד המשוררים החשובים, העמוקים והחכמים ביותר שהעשיר את עולמה של הספרות העברית בשישים השנים האחרונות. כעשור חצי האחרונים היה לי הכבוד להוציא ב'קשב לשירה' את רוב ספרי שירתו, את האוטוביוגרפיה חיים ארזכים קצרים, את אלבום תצלומי המרהיבים גם זאת ראו עיני, את תרגומיו לשירי כריסטוף מקל (שלח לחמך, בשיתוף עם אשר רייך) ולעבוד איתו על ספרו המקיף של אריה לודוויג שטראוס שירים ומכתמים.

החברות עם טוביה וגלילה ריבנר היא מן הרכיבים המשמעותיים שקר בחיי והנסיעות למעונם במרחביה היו ועודן מן הרגעים היפים ביותר מבחינה רגשית ואינטלקטואלית כאחד. אני מאחל לטוביה ריבנר עוד שנים רבות, שירים מעולים, בריאות, חברות חיי משפחה טובים. הנה לפניכם שירים אחרים מפרי רוחו ודבריו אחרים על יצירתו.

דפי ניכר